

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Právo dítěte na vzdělání versus „válka“ rodičů

Dnes přináším nález Ústavního soudu, na kterém je vidět, kam až lze dojít, když rozvedení rodiče nejsou schopni se dohodnout a soudy nejsou schopny včas a rozumně rozhodnout. Kombinace těchto dvou faktorů vyústila v situaci, kdy nezletilá dívka jednoznačně „dostatečně tělesně i duševně vyspělá k plnění povinné školní docházky“ měla po více než měsíci odejít z první třídy základní školy a vrátit se zpět do mateřské školky. Bez ohledu na to, jaký byl její názor, který nikdo nezjišťoval, ale zejména bez ohledu na to, jak závažnou újmu pro ni mohl tento návrat znamenat. Ale do začátku.

Rozvedení rodiče nezletilé stěžovatelky navrhli v druhé polovině roku 2016 změnu péče o nezletilou ze střídavé na výlučnou péči jednoho z nich. Do doby rozhodování Ústavního soudu (9. 1. 2018) nebylo řízení pravomocně skončeno, a proto je nezletilá nadále ve střídavé péči obou rodičů – v režimu lichý týden u matky, kdy pobývá v Brně, sudý týden u otce, kdy pobývá v Olomouci. Řízení o změně formy péče bylo zahájeno v době, kdy nezletilá byla předškolního věku a měla být zapsána do první třídy základní školy. O výlučnou péči oba rodiče usilovali zejména proto, pokračování střídavé péče by vedlo k docházce do dvou základních škol v týdenních intervalech. Nezletilá byla v průběhu roku 2017 přijata do dvou základních škol – v Brně a v Olomouci s tím, že bude navštěvovat jednu z nich podle toho, kterému z rodičů bude svěřena do výlučné péče. Městský soud v Brně svým rozsudkem ze dne 22. 2. 2017 návrhy obou rodičů na svěřeni nezletilé do výlučné péče jednoho z nich zamítl. Krajský soud v Brně jako soud odvolací usnesením ze dne 2. 8. 2017 rozsudek městského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. V srpnu 2017 nezletilá postavena do situace, že měla za několik dní nastoupit do obou základních škol. Proto její matka začala usilovat o dodatečný odklad školní docházky, jehož podmínkou je v případě konfliktu zájmů souhlas obou rodičů. Otec však s odkladem nesouhlasil a proto matka podala na konci srpna návrh na vydání předběžného opatření k Městskému soudu v Brně, kterým usilovala o nahrazení souhlasu otce.

Městský soud návrhu matky nevyhověl s odůvodněním, že nevyjasněný vztah mezi rodiči a střídavá péče nejsou relevantními důvody k odkladu školní docházky za situace, kdy ze znaleckých posudků vyplývá dostatečná připravenost a vyspělost nezletilé. K odvolání matky však Krajský soud v Brně usnesením ze dne 27. 9. 2017 prvostupňové rozhodnutí změnil tak, že nahradil předběžným opatřením souhlas otce s odkladem školní docházky nezletilé do základní školy. Matka dne 5. 10. 2017 opětovně podala žádost o dodatečný odklad docházky, které ještě též den ředitelka brněnské základní školy vyhověla s tím, že byly splněny všechny předpoklady pro dodatečný odklad. Krajský úřad Jihomoravského kraje odvolání nezletilé zamítl. Spor měl dohru také ve správním soudnictví. Otec nezletilé podal proti oběma výše zmíněným rozhodnutím žalobu, kterou Krajský soud v Brně odmítl kvůli nedostatku aktivní legitimace otce.

Nezletilá dívka (dále též stěžovatelka) podala prostřednictvím svého kolizního opatrovníka (statutární město Brno) ústavní stížnost proti předběžnému opatření, nahrazujícímu souhlas otce s odkladem její školní docházky. V ní především namítá, že tímto rozhodnutím krajského soudu jí bylo odepřeno právo na vzdělání a právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého života.

Ústavní soud dospěl k závěru, že krajský soud svévolným postupem upřel nezletilé její právo na spravedlivý proces a vzdělání (povinnou školní docházku) a neochránil její soukromí. Proto vyhověl

ústavní stížnosti a nálezem ze dne 9. ledna 2018 sp. zn. IV. ÚS 3749/17 napadené rozhodnutí krajského soudu zrušil.

Podle Ústavního soudu neměl odvolací soud předběžné opatření v nastalé procesní situaci vůbec nařídit, neboť jím nepřipustně nahradil rozsudek ve věci samé. Návrhové řízení o nahrazení souhlasu jednoho z rodičů, v němž by všichni účastníci (včetně nezletilé!) dostali možnost se vyjádřit, již de facto nebylo třeba, protože účelu - odkladu školní docházky bylo dosaženo. Tím bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces a také na veřejné projednání věci a vyjádření k prováděným důkazům. Už to samo o sobě by stačilo ke zrušení předběžného opatření.

Krajský soud však svým postupem porušil i další ústavně zaručená práva stěžovatelky. Soud nepostupoval v souladu s nejlepším zájmem nezletilé, resp. nezohlednil negativní dopady rozhodnutí na její zájmy, tj. řádné vzdělání a navázání vztahů s třídním kolektivem a kamarády. Nevzal při svém rozhodování v úvahu ani názor dítěte (rezignoval na jeho zjištění), které je nepochybně i ve věku šesti let schopno vyjádřit se k tomu, zda si přeje chodit do školy (k tomu srov. nález ze dne 19. 12. 2017, sp. zn. II. ÚS 1931/17). Pro nezletilou přitom představuje zahájení školní docházky zásadní událost v jejím životě, na kterou byla dlouho připravována a měla by být nyní navrácena do mateřské školy v průběhu školního roku jen z důvodu neshody svých rodičů. S ohledem na důsledky napadeného usnesení je nepochybné, že rozhodnutí odvolacího soudu je vůči nezletilé necitlivé a bylo jím porušeno její ústavní právo na ochranu soukromí.

V neposlední řadě bylo rozhodnutím odvolacího soudu porušeno i právo stěžovatelky na vzdělání. Základní školu v Brně nezletilá navštěvovala do 5. 10. 2017, kdy bylo ve správním řízení rozhodnuto o dodatečném odkladu povinné školní docházky. Podmínky k takovému odkladu, stanovené školským zákonem, však splněny nebyly. Dodatečně odložit docházku lze pouze v případě, že bylo v průběhu školního roku prokazatelně zjištěno, že dítě výuku zásadním způsobem nezvládá pro tělesnou a duševní nevyspělost. V právě projednávaném případě nic takového zjištěno nebylo. Nezletilá jen díky vstřícnému postoji ředitelky alespoň až do okamžiku rozhodnutí Ústavního soudu navštěvovala (a snad stále navštěvuje) základní školu v Olomouci, kde patří k nejlepším žákům třídy.

Nálezem Ústavního soudu byl sledován nejlepší zájem dítěte - stěžovatelky, kterým je zajištění stálého prostředí, v němž by mohla nezletilá rozvíjet své vztahy v rodině, se spolužáky a vzdělávat se, což jí lépe pomůže udržet si odstup od probíhajícího konfliktu rodičů, kteří především sledují své vlastní zájmy, a dopady svého jednání na nezletilou si v lepším případě neuvědomují.

Ve vztahu k odvolacímu soudu se Ústavní soud vyjádřil tak, že na něm nyní bude, aby bezodkladně zvážil, zda byly splněny podmínky pro potvrzení zamítavého rozhodnutí soudu prvního stupně či zda je nezbytné je zrušit; nesmí zároveň předběžným opatřením předjímat rozsudek o nahrazení projevu vůle otce. Při projednávání návrhu na vydání předběžného opatření by měl rozhodnout s ohledem na nejlepší zájem dítěte, kterému nelze upřít jeho ústavní práva, především právo na vzdělání. Obecné soudy by zároveň měly zvážít, zda nejsou splněny předpoklady pro nařízení předběžného opatření o výlučné péči jednoho z rodičů tak, aby nezletilá mohla navštěvovat základní školu v místě bydliště jednoho z nich.

Úplné znění nálezu je k dispozici >>> [zde](#).

JUDr. Tomáš Lichovník,
soudce Ústavního soudu

Další články:

- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Průlomový postup Ústavního soudu ve věci práva na zákonného soudce a spravedlivý proces](#)
- [Limity přístupu k Ústavnímu soudu při ustanovení procesního opatrovníka](#)
- [Judikatura ÚS ve věci udělování státního občanství](#)
- [Nález Pl. ÚS 2/25: když Ústavní soud dokáže být skutečným ochráncem lidské důstojnosti](#)
- [Mobilizace ozbrojených sil v ČR a postavení odmítačů boje: právní analýza a návrhy legislativních úprav](#)
- [Zákaz změny k horšímu \(reformace in peius\) se neuplatní u nákladových výroků](#)
- [Make Důvodová zpráva great again](#)
- [Nález Ústavního soudu k privilegovanému postavení pohledávek státu v insolvenčním řízení](#)
- [Další „válka“ soudů - tentokrát o tarifní hodnotě ve věcech neoprávněných zásahů do osobnostních práv](#)
- [Pravý souběh funkcí - Ústavní soud vyjasnil otázku kogentních limitů smluvní volnosti](#)